

industrijske revolucije. Glavnu je ulogu pri tom igrao ostvareni višak proizvodnje. Država se javila kao odgovorni faktor opstanka grupe, određivanja ekonomskih odnosa, prava a u novije doba naročito je dobila na važnosti i polemološka funkcija države.

Prema Bouthoulovoj definiciji, politički je onaj događaj, koji se odnosi na život države i društva. Te je događaje podijelio na funkcionalne, povijesne i sociologijske.

Što se tiče tipologije političkih režima, navodeći tipologije Comta i Spencera, Bouthoul upozorava na oprez pri određivanju tipologija političkih sistema, zbog, kako sam navodi, »konfuzije riječi«. Pri tome misli na razne tipove političkih režima, za koje postoji jedan naziv (npr. povijesničari republikom nazivaju i grčke polise i rimsku republiku).

Autor upozorava i na razliku između teorija i doktrina. Teorije su objašnjenja međudnosa unutar teorija i doktrina. Teorije su objašnjenja unutar neke serije fenomena, uz pokušaj generalizacije. Dok se teorije mogu odnositi samo na prošlost, doktrine utvrđuju vezu između prošlosti i budućnosti.

Sociologijske teorije i doktrine mnogo su puta obrađivane kao funkcija jedinog sistema vlade. Sociologija, a još više filozofija povijesti, bila je često stavljena u službu politike. Bouthoul na jednom mjestu kaže, da je politika neprijatelj sociologije, »jer traži da bude služena«. Istodobno, političke su činjenice područje gdje se najbolje može pratiti geneza tokova mišljenja, fenomena mentalnih dodira, kolektivnih impulsa i ideologija. Jer, političke činjenice nedjeljive su od socijalne psihologije. One rezultiraju kolektivnim akcijama i reakcijama, određujući upravljanje zajednicama.

U našoj »Damoklovoj epohi«, kako je autor naziva, teško je ne baviti se u prvom redu situacijama i konjunkturama ratnog karaktera, jer njihovo poznavanje može rezultirati efikasnom politikom mira. Sociologija politike treba da pomogne u pronalaženju tog puta, jer — kako autor kaže — današnja sociologija jest politika budućnosti.

Jože Goričar

SOCIOLOGIJA

Osnovi marksističke opšte teorije o društvu

»Rad«, Beograd 1974, 452 + 23 stranice

Ova knjiga Jože Goričara pojavljuje se u prijevodu već deveti put u našoj javnosti s namjerom da sistematski iznese sociologijsku problematiku.

Dok su se izmjene i dopune u prethodnim izdanjima odnosile na sistematsku građu, u ovom izdanju »Sociologije« autor je posegnuo za izmjenama sadržaja. Skraćivanjem i izmjenama pojedinih poglavlja, te dodavanjem nekoliko novih, autor je nastojao da djelo dobije, kako sam kaže, »potpuniji i, s obzirom na današnje stanje sociološke teorije, savremeniji sadržaj« (str. 5). Tako je povećan i opseg djela.

Knjiga ima pet dijelova. U prvom dijelu autor govori o društvenim znanostima i predmetu njihova proučavanja, ukratko iznosi razvoj društvene misli od antičkih razmišljanja do začetka građanske sociologije, da bi više prostora posvetio općoj marksističkoj teoriji društva ukazujući na njene izvore (dijalektički i historijski materijalizam) i na zakone u sociologiji. Zatim je dao pregled glavnih pravaca građanske sociologijske misli počam od mehanicističke sociologije pa sve do fenomenološkog pravca u sociologiji, sociologijskog behaviorizma i funkcionalizma. Prikaz ova tri posljednja pravca u sociologiji upotpunjuje sadržaj prethodnih izdanja ovog udžbenika.

Drugi dio nosi naslov »Ljudsko društvo i njegova struktura«. U njemu se govori o pojmu i strukturi društva, o ekonomskoj strukturi ili, kako sam autor kaže, o »realnoj bazi društva« (str. 148). Goričar tu iznosi teoriju o pravnoj i političkoj nadgradnji društva, o društvenoj svijesti te o sociologijskim problemima kulture, zapravo o odnosu kultura — socijalizacija — ličnost.

U trećem dijelu govori se o društvenim grupama. Autor daje pojam i dosta općenitu definiciju društvene grupe, iznosi tipologiju grupa u vidu dihotomije: jednofunkcionalne — mnogo-funkcionalne grupe, primarne — sekundarne grupe, te organizirane — neorganizirane grupe. Zatim obrađuje najznačajnije

Lenga Cvitanović

društvene grupe: nacije kao posebne društvene grupe, porodicu, društvene klase, birokraciju kao poseban društveni sloj u suvremenim društvima, političke stranke i lokalne zajednice.

Četvrti i peti dio, po sadržaju su mnogo kraći od prethodnih. Oni su u knjizi novo gradivo.

U četvrtom dijelu na desetak strana govori se o *društvenoj pokretljivosti*. Autor navodi pojam i vrste društvene pokretljivosti, iznosi tipove migranata i posljedice migracija, te tipove i posljedice socijalne pokretljivosti.

U petom dijelu autor se osvrće na pitanje *društvenog razvoja* razlikujući pristup suvremene nemarksističke sociologije o mijenjanju društva od pristupa marksističke teorije o društvenom razvoju. U obradi ove druge teorije najprije analizira pokretačke snage društvenog razvoja pri čemu polazi od Marxova »Priloga kritici političke ekonomije«. Zatim govori o društvenim revolucijama, o konfliktima kao faktorima društvenih promjena i na kraju o suvremenoj industrijskoj revoluciji ističući kako tehnički progres automatizacijom pridonosi novoj tehnološkoj organizaciji proizvodnje.

Knjizi je priložen *predmetni registar* i *registar imena* što, također, obogaćuje ovo novo izdanje.

Sama činjenica da neko djelo doživljava devet izdanja u relativno kratkom vremenu indicira na njegovu vrijednost. Doduše, kod djela udžbeničkog tipa, kao što je ovo Goričarovo, na čestinu izdavanja mogu utjecati i drugi faktori. No, opseg knjige, sistematizacija gradnje neprekidna težnja u tekstu da se u obradi pojedinih tema daje što preciznij misao a da se uz to nastoji iznijeti i što širi dijapazon obrada dotične misli od različitih autora, dovoljno svjedoče o kvaliteti knjige.

Pažljivi čitatelj odmah će primijetiti autorov trud da jasno ukaže na razlike shvaćanja kojemu je ishodište građansko društvo, dakle na razlike nemarksističkog poimanja društva od marksističkih shvaćanja. Ali Goričar ne ostaje tek pri navođenju jedne ili druge misli nego svaku misao dijalektičkom metodom stavlja u odnos prema općim znanstvenim principima. Poglavljima kao što je »*Društvena svojina i samupravljanje*« i »*Društveno-ekonomska formacija socijalizma*« on u knjigu unosi vrijedan teorijski prilog iz suvremene društvene prakse.

Goričarova »*Sociologija*« u svom posljednjem ruhu ostavlja dojam upotunjene mada još uvijek ne u svim svojim dijelovima na jednak način i u istoj mjeri dorađene knjige.

Stjepan Dolenc

Aleksandar Todorović

SOCIOLOGIJA MASOVNIH KOMUNIKACIJA

Predmet i odnos prema drugim sociološkim disciplinama

»*Gradina*«, Niš 1974, 252 + 20 stranica

U okviru biblioteke *Znanje*, izdavačko poduzeće »*Gradina*« izdalo je knjigu Aleksandra Todorovića *Sociologija masovnih komunikacija* (radni naslov: »*Predmet i odnos prema drugim sociološkim disciplinama*«). Osnovna namjena knjige kako autor ističe u *Predgovoru*, jeste »*zadovoljenje nastavnih potreba*« studenata. Knjiga je i nastala na temelju predavanja koja je autor održao studentima »*prve i druge generacije sociološke grupe Filozofskog fakulteta u Nišu*«.

Autor je knjigu podijelio u slijedećih sedam poglavlja: *Konstituisanje sociologije masovnih komunikacija*, *Predmet sociologije masovnih komunikacija*, *Osnovne kategorije sociologije masovnih komunikacija*, *Sociologija masovnih komunikacija i osnovne sociološke kategorije*, *Sociologija masovnih komunikacija i masovna kultura*, *Sociologija masovnih komunikacija i sociologija saznanja*, te *Sociologija masovnih komunikacija i sociologija umjetnosti*. Ovako formulirana poglavlja knjige ukazuju nam, s jedne strane, na osnovne relacije u kojima autor izlaže građu, te, s druge, na potrebu daljnjeg teorijski i metodologijski studioznijeg proučavanja osnovnih problema iznešenih u ovoj knjizi.

U prvom poglavlju autor govori o nastanku i odnosu znanstvene spoznaje i društvene prakse, pojavama koje su prethodile masovnim komunikacijama, genezi sredstava masovnih komunikacija, te o elementima i metodologijskim shvaćanjima u sociologiji masovnih komunikacija.

U drugom poglavlju Todorović razmatra predmet sociologije masovnih komunikacija. Analizirajući znanost o publicis-